ИСТОРИЈА

Списание на Сојузот на историските друштва на СР Македонија

Редакција: Војо Кушевски, Глигор Тодоровски, Миле Тодоровски, Томо Томоски, Благоја Цветковски

Секретар на редакцијата: Димитар Димески

Главен и одговорен уредник: Војо Кушевски

Издавач: Сојуз на историските друштва на СР Македонија

Адреса на редакцијата и на администрацијата: Сп. „Историја", Филозофски факултет, Историски семинар, Скопје

Препечатувањето се дозволува во согласност на редакцијата и наведувањето на изворот

Списанието излегува двапати годишно; ракописите не се враќаат; годишна претплата изнесува за членови на Сојузот на друштвата на историчарите 30 динари, за нечленови и установи 40 динари; за странство 80 динари; за ученици и студенти 16 динари; цената на одделен број 20 динари; а за странство 40 динари

Претплатата се уплатува на чековна сметка: 40100-678-955, СОК, Скопје, „Историско друштво на СРМ" — за „Историја"

Јазична редакција: Методија Пендовски

Насловната страница ја изработи: Бисерка Филипова

Печатница при Универзитетот „Кирил и Методиј" во Скопје

Тираж 3 000 примероци

ИСТОРИЈА

СПИСАНИЕ НА СОЈУЗОТ НА ИСТОРИСКИТЕ ДРУШТВА НА СР МАКЕДОНИЈА

ГОДИНА X. СКОПЈЕ, 1974 БРОЈ 2

СОДРЖИНА

По повод 20-тиот број на „Историја" (од Редакцијата)

СТАТИИ

Боро Митровски, Завршните операции за ослободувањето на Македонија — — — — — — — — — — — — — — — — 5

Академик Михаило Апостолски, Патот до слободата — — — — 59

Цветко Узуновски, Востанието во 1941 во Македонија — — — — 83

Методија Соколоски, Штип и Штипско во текот на XVI век — — 124

ПРИЛОЗИ

С. Фиданова, Некои форми на отпор против окупаторот во Прилепско во 1941 година — — — — — — — — — — — — 153

С. Ивановски-Планински, Васил Антевски — Дрен — — — — — 163

Н. Петровиќ, Крајовско-Вршачката етапа на Врховниот штаб на НОВ и ПОЈ и на Националниот комитет на ослободувањето на Југославија — — — — — — — — — — — — — — 189

Б. Чадиковски, Некои моменти од создавањето и развитокот на службата за безбедност во Македонија во Ослободителната војна и Револуцијата — — — — — — — — — — — 201

И. Катарџиев, Одлуката за бојкотот на Рацин и неговиот однос спрема неа — — — — — — — — — — — — — — — 220

Д. Димески, Османскиот терор во Костурската каза во периодот на Илинденското востание — — — — — — — — — — — 238

Г. Десница, Капетан Петар Новаковиќ, Чардаклија — — — — 267

Академик М. Д. Петрушевски, Quousque tandem ... Асамати? — — 302

А. Стојановски, Една лоша услуга на топономастиката — — — 307

ОД КУЛТУРНОТО МИНАТО

К. Георгиевски, Од животот на Охридско-Пловдивскиот митрополит Натанаил и дел од неговата кореспонденција со Охрид зачувана во оставштината на Јанаки Стрезов — — — — — 313

М. Георгиевски, Опис на неколку новооткриени словенски ракописи што се наоѓаат во разни цркви, музеи, библиотеки и индивидуални лица во СР Македонија — — — — — — — — 332

И. Микулчиќ, За големината на доцноантичките градови во Македонија — — — — — — — — — — — — — — 347

Г. Спасовска, Еден надгробен натпис од територијата на Скопје — 369

МАТЕРИЈАЛИ

К. Георгиевски, Едно оригинално писмо на Никола Димитровски — Грчето од 14 јули 1944 година напишано во Затворот Идризово, испратено до Илија Јакимовски — — — — — — 371

В .Кушевски, П. Кушевски, „На Монастирскиот пат“ — Една дописка од Солунскиот фронт од Херберт Кори во американското списание „The National Geographic Magazine“ — — — 377

П. Митревски, Четири години во рововите на Солунскиот фронт (Дневник на еден учесник во Првата светска војна) — — 419

Љ. Лапе, Од кореспонденцијата на Димитар Поп Георгиев Беровски со Стефан Веркович во Серес — — — — — — — — — — 433

НАСТАВА

В. Кушевски, Осврт врз идејно-воспитната страна на одделни наставни содржини од историјата на Ослободителната војна и Револуцијата (на примерот на Востаничката 1941 година) — 457

Д. Лепчески, Богатење со знаења и развивање на критичко мислење — два моменти во единство во наставата по историја — — 464

ОСВРТИ

М. Константинов, Збирка од извонредна вредност — — — — — 475

С. Јордановски, Етапите на досегашниот развој на социјализмот во Југославија — етапи на сè поголемо ослободување на трудот и општ прогрес на општеството — — — — — — — — 492

Н. Димовски, Списанието „Историја“ и наставата по историја — 496

КРИТИКА И ПРИКАЗИ

Б. Ц., Паднаа за слободата — Ranë për lirinë, Зборник на паднатите борци од Струга и Струшко, Издава Општинскиот одбор на Сојузот на здруженијата на борците од НОВ, Струга 1974 — 505

Д. П., Зографски Г. Тодор и Зографски А. Димче — КПЈ и ВМРО (Обединета) во Вардарска Македонија во периодот 1920—1930 Институт за национална историја, Скопје 1974 — — — — 506

Н. В., Политички живот Југославије 1914—1945 — Зборник радова — Београд 1974 — — — — — — — — — — — — — — 508

Д. Д., Д-р Александар Стојановски, Дервенџиството во Македонија, Институт за национална историја, Скопје, 1974 — — — — 509

А. Т., М-р Владо Картов, Валандово и Валандовско низ историјата, Скопје, 1972 — — — — — — — — — — — — — 511

С. М., Гане Тодоровски, Трактати за сонцељубивите (есеи и записи на македонски теми), „Култура“, Скопје 1974 — — — — 513

Д. В., Ѓорче Петров и Пере Тошев, Друштво за наука и уметност и Друштво на историчарите — Прилеп, 1974 — — — — 514

Б. О., Слободан Нешовиќ, Југословенско-бугарските односи во блиското минато, НИП, „Нова Македонија“, Скопје 1973 — — — 518

Д. В., Гласник на Институтот за национална историја, Скопје, 1974 XVIII, бр. 1 и бр. 2 — — — — — — — — — — — — 521

В. J. С., За новата книга на Иван Доровски: „Чешко-македонските и македонско-чешките односи“, Брно — — — — — — — 527

Р. И., Arató Endre: Kelet — Európa története a 19 század elsö felében (Akademiai kiado), Budapest, 1971 — — — — — — — 530

В. К., Pablo de Azcarate, La Société des Nations et la protection des minorités, Genève 1969 — — — — — — — — — — — 543

В. К., „Настава историје, Pouk zgodovine, Настава по историја, Nastava povijesti — časopis društava istoričara Jugoslavije — Zagreb, бр. 4/1974 — — — — — — — — — — — — — 549

БИБЛИОГРАФИЈА

Р. Поплазаров, Библиографија на трудовите и на сите други наслови објавени во „Историја“ од бр. 1/VI год. до бр. 2/X год. (1970 — 1974) — — — — — — — — — — — — — — — 553

К. Сидовски, Трет прилог кон библиографијата на Битола и Битолско — — — — — — — — — — — — — — — 571

А. Трајановски, Втор прилог кон библиографијата за Егзархијата и нејзината дејност во Македонија — — — — — — — 576

ХРОНИКА И БЕЛЕШКИ

Д. Л., Семинар за професорите по историја од средните училишта во СРМ, Охрид, 2—3 IX. 1974 — — — — — — — — — 587

Д. Л., III Југословенски симпозиум за наставата по историја, Охрид 4 и 5. IX. 1974 година — — — — — — — — — — — 590

С. К., Третиот меѓународен конгрес за Југоисточна Европа, Букурешт, 4—10 септември 1974 год. — — — — — — — — 594

Д. С., Годишно собрание на Друштвото на историчарите на град Скопје — — — — — — — — — — — — — — — 596

М. Т., Симпозиум посветен на 30-годишнината од одржувањето на Првото заседание на АСНОМ, Скопје 23—25 октомври 1974 година — — — — — — — — — — — — — — — 598

Ѓ. М., Отворена спомен-соба на Крсте П. Мисирков во Институтот за македонски јазик во Скопје на 18 ноември 1974 година — — 600

СПИСОК НА СОРАБОТНИЦИТЕ

СОДЕРЖАНИЕ

По поводу выхода в печать 20-го юбилейного номера „Истории" (ред.)

СТАТЬИ

Боро Митровски, Заключительные операции при освобождении Македонии ... 5
Академик Михайло Апостолски, Путь к свободе 59
Цветко Узуновски, Восстание в 1941 году в Македонии 83
Методия Соколоски, Штип и Штипский р. на протяжении XVI века 124

ОЧЕРКИ

С. Фиданова, Некоторые формы сопротивления оккупанту в Прилепском р. в 1941 году 153
С. Ивановски-Планински, Васил Антевски — Дрен 163
Н. Петрович, Крайовско-Вршацкий этап Верховного штаба НОВ и ПОЮ и Национального комитета освобождения Югославии 189
Б. Чадиковски, Некоторые моменты из истории создания и развития службы безопасности в Македонии в Освободительной войне и Революции 201
И. Катарджиев, Решение о бойкотировании Рацина и его отношение к нему 220
Д. Димески, Османский террор в Костурской каазе в период Илинденского восстания 238
Г. Десница, Капитан Петар Новакович Чардаклия 267
Академик М. Д. Петрушевски, Quousque tandem... Асамати? 302
А. Стояновски, Плохая услуга топономастики 307

ИЗ КУЛЬТУРНОГО ПРОШЛОГО

К. Георгиевски, Из жизни Охридско-Пловдивского митрополита Натанаила и част его переписки с Охридом, сохранившейся в наследстве Янакия Стрезова 313
М. Георгиевски, Описание нескольких недавно обнаруженных словенских рукописей, находящихся в разных церквях, музеях, библиотеках и в частных руках отдельных лиц 332
И. Микулчич, О величине городов поздднего античного периода в Македонии 347
Г. Спасовска, Надгробная надпись на территории Скопье 369

МАТЕРИАЛЫ

К. Георгиевски, Оригинальное письмо Николы Димитроского-Грчето, от 14 июля 1944 года, написанное в тюрьме Идризово, адресованное и посланное Илье Якимовскому 371
В. Кушевски, П. Кушевски, „На Монастирском пути" — Корреспонденция с Салоникского фронта Херберта Кори, помещенная в американском журнале „The National Geographic Magazine" 377

П. Митревски, Четыре года во рвах на Салоникском фронте (Дневник одного участника Первой мировой войны) 419
Л. Лапе, Из переписки Димитра Поп Георгиева Беровского с Стефаном Верковичем из Сересе 433

ОБУЧЕНИЕ

В. Кушевски, Взгляд на идейно-воспитательную сторону отдельных учебных тем из истории Освободительной войны и Революции (на примере Восстания 1941 года) 457
Д. Лепчески, Обогащение знаниями и развитие критического мышления — два момента в неразрывном единстве преподавания истории 464

ОЧЕРКИ

М. Константинов, Сборник исключительной ценности 475
С. Йордановски, Этапы развития социализма в Югославии до наших дней — этапы все большего освобождения труда и общий прогресс в обществе 492
Н. Димовски, Журнал „История“ и преподование истории 496

КРИТИКА И ОБЗОРЫ

БИБЛИОГРАФИЯ

Р. Поплазаров, Библиография трудов и других заглавий, объявленных в „Истории“ от No 1 / VI года до No 2 / X года 1970—1974 553
К. Сидовски, Третье дополнение к библиографии Битоли и Битольского р. 571
А. Траяновски, Второе дополнение к библиографии об Экзархате и его деятельности в Македонии 576

ХРОНИКА И ЗАМЕТКИ

Д. Л., Семинар для учителей истории средных школ в СРМ, Охрид, 2—3. IX. 1974 587
Д. Л., III Югославское научное собрание на тему преподвание истории, Охрид, 4—5. IX. 1974 год. 590
С. К., Третий международный съезд о юго-восточной Европе, Бухарест, 1974 г. 594
Д. С., Годичное собрание Общества историков города Скопье 596
М. Т., Научное собрание, посвященное 30-летию существования АСНОМ-а Скопье 23—25 октября 1974 года 598
Г. М., Открыта музей-комната Крсте П. Мисиркова в Институте македонского языка в Скопье 18 ноября 1974 года 600

СПИСОК СОТРУДНИКОВ ....

ПО ПОВОД 20-тиот БРОЈ НА „ИСТОРИЈА“

Изминатите десет години откако се појави првиот број на „Историја“ — органот на Сојузот на историските друштва на Социјалистичка Република Македонија, релативно земено, е кус временски интервал за јубилеј во вистинска смисла на зборот.

Меѓутоа, Редакцијата не можеше да ја одмине оваа своја пријатна должност и обврска, за на овој начин да потсети на изминатата прва деценија на „Историја“.

Ова и дотолку што е ова прв јубилеј на Сојузот од ваков карактер, на неговиот прв периодичник, на „првенецот“ кого што неговите членови одамна го посакуваа, и со кои тие, сметаме, успеаја да ѝ се наметнат на нашата научна и општествена јавност, со уште една од своите — ако не и најважните — активности.

По повод овој јубилеј, Редакцијата нема намера ниту е повикана да ги дава своите определби за резултатите или оценките за реализирањето на потфатот од ваков вид на Сојузот, на неговите непосредни реализатори. Оваа задача и заради познатите причини, — им ја препуштаме на заинтересираните научни и општествени фактори.

Меѓутоа, ние сме сигурни во констатацијата дека со „Историја“ македонската, а спрема тоа и југословенската историографија, станаа побогати со уште едно гласило, присутно веќе десет години кај нас, и не само кај нас . . .

Во изминатата деценија редакциите ја имаа како своја основна преокупација: „Историја“ — со својот разновиден тематски опфат и со оформената специфична физиономија — да придонесува за натамошниот незапирлив ѐд и развиток на македонската историографија, на нејзината афирмација во земјата и надвор од неа, достојно да се вклучи во општите современи текови на подемот на македонската национална култура — кого ние би го нарекле наша втора национална преродба — којшто се одвива во условите на слободен национален живот и социјалистичката изградба во братската заедница на југословенските народи и народности.

Се разбира, одбележувањето на ваквите (покуси или подолги) временски дистанци не значи само рекапитулација на изминатиот пат. По правило тие наметнуваат и размисли за претстојните задачи, пред кои стои, во случајов, и „Историја“. А тие произлегуваат од присутното во свеста на секој наш човек, дека токму пред македонската историска наука претстојат натамошни интензивни ангажирања, за чии не мали димензии со сигурност може да се искаже не само истражувачот, туку секој што поодблиску знае што претставува и познатиот и сеуште непознатиот феномен — Македонија, македонското прашање, борбата на македонскиот народ за слобода и сл., меѓу другото, и за да се проучува и враќа на македонскиот народ она што со децении,

па и со векови, му било одземано, присвојувано и отуѓувано. Во тој поглед нам сеуште нѝ должат оние кои го узурпирале нашето историско и културно минато воопшто, — она што ни го оставиле во наследство многу македонски генерации.

А оваа задача е неминовност, т.е., таа значи и одредена законитост, го сакал тоа некој или не!

Во остварувањето на оваа наша обрвска не сме осамени. Имено, за разлика од времето на познатото макотрпно македонско историско минато, кога видни Македонци ја водеа, осамени и мошне тешко, борбата со перото в раце за афирмација на македонската посебност и на нејзините вредности, — денес и во иднината веќе никој не ќе биде во состојба да го запре процесот на севкупниот развиток и натамошната афирмација на македонската нација, на нејзините национални науки и културата, зашто тој се одвива во подруги историски услови, кои значат битен квалитет. А тоа е пред сѐ државноста на македонскиот народ и братската самоуправна социјалистичка заедница на југословенските народи и народности. Имено, својата национална култура македонскиот народ ја гради во заедништво со сите југословенски народи и народности.

Затоа сме сигурни дека и наредните јубилеи на „Историја" ќе значат одбележување на нови дострели во смисла на реченото, на полето на развитокот на нашата историска наука.

По овој повод сметаме посебно да го одбележиме постоењето и одржувањето на рубриката „Настава" во изминатите години. Секако, идните истражувачи на историјата на нашето школство ќе го искажат својот суд за нејзината улога и придонес во стручното усовршување на нашиот наставен кадар по историја, во унапредувањето на наставата по дотичниот предмет и др. Но наша должност е да потцртаме дека се неминовни нови работни импулси, а и потреба од присуството на уште поразновидно и свртено кон практиката и како насушен леб барано вакво подрачје на дејноста на списанието. Ова дотолку што е општо познато неоспорното значење и место на наставата по историја во системот на воспитувањето и образованието на нашата социјалистичка младина.

За луѓето коишто беа непосредно ангажирани во списанието иако работеа и работат во релативно неповолни услови — големо охрабрување значеше и моралната и материјалната поткрепа на општествено-политичките фактори на Републиката, посебно на Главниот одбор на Републичката конференција на Социјалистичкиот сојуз на работниот народ на Социјалистичка Република Македонија. Нивниот перманентен интерес за „Историја" тоа евидентно го потврдува. А овие редови нека значат наша благодарност кон нив и кон сите соработници на „Историја".

Од Редакцијата